

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Deres ref.
200606450

Vår ref.
Sak nr: 07/46-1
Saksbehandler: Anna Charlotte Amdal Neumayer
Dir.tlf: +4745490049

Dato:
09.01.2006

Reklame i skolen - høringsuttalelse

1. Innledning

Jeg viser til Kunnskapsdepartementets høring om forslag til endringer i opplæringsloven og friskoleloven, med frist 9. januar 2007.

Departementet fremmer forslag til regulering av reklame i skolen, innføring av en bestemmelse om godkjenning av videregående skoler basert på bilaterale mellomstatlige avtaler og innføring av en bestemmelse om kollektiv ulykkesforsikring.

Jeg vil i min høringsuttalelse kun gi innspill til den del av høringen som dreier seg om regulering av reklame i skolen.

Generelt vil jeg si at lovverket er et sentralt virkemiddel for å regulere markedsføring mot og kommersiell påvirkning av barn og unge, og for å markere grenser og påvirke holdninger. Barn og unge utsettes for stadig større kommersielt press. Reklame og annen markedskommunikasjon bidrar i stor grad til dette presset, og jeg mener at de unge i hvert fall i skolesammenheng så langt som mulig bør være skjermet fra dette. Skolen bør være en nøytral arena for læring og utvikling. Omfanget av markedsføring i skolen er per i dag ikke nødvendigvis så stort, men fordi barn og unge er en meget attraktiv målgruppe for mange næringsdrivende, antar jeg at skolen vil være en fristende arena. Vi har det siste året sett eksempler på dette, herunder Ibsen-heftet, med tilhørende konkurranse om en tur til Egypt, som var sponset av DnBNor, og Nintendos "*Brain Training Challenge*", der syvendeklasser landet rundt kunne konkurrere om kr 50 000 og tittelen "Norges smarteste syvendeklasse", gjennom bruk av utlånte Nintendo spillkonsoller og et nytt Nintendospill ved navn "*Dr. Kawashimas Brain Training*".

Jeg ser det på denne bakgrunn som positivt at departementet nå fremmer forslag til lovregulering av reklame i skolen. Jeg er imidlertid ikke enig i den reguleringen departementet har valgt å gå inn for. Jeg vil derfor i det følgende først gi mine innspill til hvordan jeg i utgangspunktet mener en lovregulering av reklame i skolen *bør* være utformet, før jeg kommenterer departementets forslag til regulering.

2. Alliansen mot reklame i skolen

Forbrukerombudet har lenge jobbet for et forbud mot reklame i skolen. I denne forbindelse tok Forbrukerombudet i 2005 initiativ til et møte mellom Forbrukerombudet, Forbrukerrådet, Kreativt Forum, ANFO, Foreldreutvalget for grunnskolen, Utdanningsforbundet, Framtiden i våre hender, Barnevakten og Barneombudet for å diskutere reklame i skolen. Resultatet av dette møtet var etableringen av "Alliansen mot reklame i skolen" (heretter: Alliansen), bestående av ovenfor nevnte instanser og organisasjoner.

I brev av 7. april 2005 utfordret Alliansen Utdannings- og forskningsminister Kristin Clemet til å vurdere et forbud mot reklame i skolen, samt sentrale retningslinjer for sponning. I Stortingets spørretime 20. april 2005 uttalte Utdannings- og forskningsminister Kristin Clemet at hun ville utrede et forbud mot reklame i skolen nærmere. I brev av 19. april 2005 inviterte hun Alliansen til å komme med et konkret forslag til hvordan en regulering av reklame og kommersielt press i grunnskolen kunne utformes. Alliansen utformet på denne bakgrunn et utkast til regulering, som ble sendt Utdannings- og forskningsministeren 22. juni 2005. Alliansens utkast besto i hovedsak i et lovforbud mot reklame i lærebøker, læremidler og på skolens område, samt et forslag om utarbeidelse av sentrale retningslinjer for annen sponsevirksomhet.

- ./. Jeg kommer nærmere inn på Alliansens forslag nedenfor. En kopi av Alliansens forslag følger vedlagt.

3. Forbud vs. skjønnsmessig regel med tilhørende veiledning

Departementet går i sitt høringsutkast inn for en skjønnsmessig lovbestemmelse, som skal suppleres av en veileder som skal gi sentrale retningslinjer for praktiseringen av bestemmelsen.

Jeg mener det er uheldig, av flere grunner, å gå inn for en skjønnsmessig lovbestemmelse på dette området. Ved at reguleringen baseres på skjønn, legges et stort ansvar på den enkelte skoleeier og skoleleder. Jeg er ikke enig i at skoleledere og lærere er de nærmeste til å foreta fornuftige vurderinger av hva som er uønsket og skadelig påvirkning av elevene på dette området. Hvorvidt man skal ha reklame i skolen er et grunnleggende verdispørsmål, som ikke bør overlates til skolelederne alene.

Jeg stiller meg også tvilende til hvorvidt dette er et ansvar og en oppgave skolelederne ønsker å ha. Som departementet selv skriver i høringsnotatet har 76 % av rektorene etterlyst "*nasjonal, offentlig regulering*".

Jeg er videre redd for at en skjønnsmessig bestemmelse vil kunne føre til ulik praksis ved den enkelte skole. Ulik praksis på dette området vil etter hvert kunne medføre store forskjeller med henhold til skolens økonomi, og dermed undervisningstilbud og elevens kommersielle påvirkning gjennom reklame og sponning. En skjønnsmessig bestemmelse vil kunne gjøre det vanskeligere å stå i mot presset fra næringsdrivende. Ressursbehovet i skolen er stort, og i en situasjon med trange økonomiske rammer, kan det være fristende å se seg om etter nye inntektskilder og være vanskelig å takke nei til lukrative tilbud fra de næringsdrivende.

Nyborgutvalget så også behovet for et lovfestet forbud mot reklame i grunnskolen. Utvalgets begrunnelse for et slikt forbud var blant annet nettopp det at skolen foreløpig er mindre preget av kommersialisering enn mange andre arenaer for barn og unge, samtidig som skolen kanskje er den eneste arena i barns liv hvor det offentlige fremdeles har en stor grad av handlingsrom til å legge premisser for oppvekstmiljøet. Etter Utvalgets syn burde skolen sikres som en frisone for kommersiell påvirkning og gis styrkede muligheter for formidling av kunnskap og holdninger i forhold til kommersialisering og kjøpepress. Gjennom dette vil det også frigjøres rom og oppmerksomhet til å la andre ideer, impulser og andre kulturelle stimuli i større grad få prege barn og unge i skolehverdagen.

Etter min vurdering vil et lovforbud med visse unntak, som Alliansens forslag, være en bedre løsning. En positiv avgrensning av hva som er forbudt, innebærer at alt som faller utenfor dette vil være lovlig. Dette vil etter min vurdering både gjøre regelverket lettere å håndheve og mer oversiktlig for de næringsdrivende.

4. Unntak

Departementet understreker ønsket om å få en lovregulering som i størst mulig grad kan skjerme elevene mot uønsket reklame og uønsket påvirkning, samtidig som skolen må kunne bruke ulike læremidler og læringsarenaer, og samarbeide med ulike parter i nærmiljøet. Med denne begrunnelse gjøres det diverse unntak i den foreslåtte skjønnsmessige lovbestemmelsen.

Jeg er enig med departementet i at det er viktig at en lovregulering ikke legger hindringer for skolens bruk av viktige eksterne læremidler eller arenaer eller viktig kontakt mellom skolen og næringslivet eller nærmiljøet. Etter min vurdering er dette imidlertid fullt ut forenelig med et lovforbud mot reklame i skolen, så fremt man gjør visse unntak fra utgangspunktet. Enkelte nærmere definisjoner og avgrensninger vil forhindre at et lovforbud mot reklame i skolen får slike negative virkninger som departementet skisserer.

Når utgangspunktet er en skjønnsmessig bestemmelse, der det er opp til den enkelte skoleeier/-leder å vurdere om et markedsføringstiltak skal tillates eller ikke, vil imidlertid slike generelle unntak og avgrensninger etter min vurdering innsnevre den foreslåtte reguleringen av reklame i skolen i for stor grad. Jeg mener følgelig at dersom man velger å gå inn for en skjønnsmessig lovbestemmelse, så må vurderingen av hvorvidt man ønsker å gjøre slike generelle unntak og avgrensninger også ligge inn under dette skjønnet.

Jeg vil nå gå over til å gi mine subsidiære kommentarer til departementets reguleringsforslag konkret:

5. Konkret om ordlyden

5.1 Reklame

Jeg er uenig i at en regulering av reklame i skolen skal begrenses til å ramme "*reklame som er eigna til å skape kommersielt press eller som i stor grad kan påverke haldninger, åtferd og verdier*".

Etter min vurdering er dette en altfor snever og uklar definisjon.

All reklame og øvrig markedskommunikasjon er av karakter egnet til å skape kommersielt press eller påvirke holdninger, adferd og verdier. Dette er langt på vei selve *hensikten* bak disse. En slik vurdering som det legges opp til i departementet forslag, vil etter min vurdering være nær sagt umulig å foreta, og i alle fall for den enkelte skoleeier/-leder. Dette vil, som jeg viste til ovenfor, medføre en risiko for svært varierende praksis ved den enkelte skole, hvilket vil være uheldig og vanskelig å forholde seg til ikke bare for skolen, men også for elevene, de foresatte, næringslivet og myndighetene.

Reklame er også et langt snevrere begrep enn "markedsføring", som forstås som nær ethvert virkemiddel som er iversatt for å realisere et foretaks mål i markedet, det vil si alt som gjøres for å selge – fra å gjennomføre markedsundersøkelser til å distribuere varer og tjenester fra produsent til kunde (Helgesen 1998). Jeg mener derfor at departementet bør bruke begrepet markedsføring fremfor begrepet reklame. Dette vil også samsvare bedre med terminologien i markedsføringsloven og Forbrukerombudet og Markedsrådets praksis etter denne, som vil kunne gi veiledning om begrepets innhold.

Videre er det uklart hvilke kommersielle budskap som menes omfattet av unntaket for "*reklameplakater fra lokalt kulturliv*". Omfatter dette bare reklameplakater for skolens revy, eller omfatter det også reklameplakater for oppsetningen av "Disney on ice" i Oslo Spektrum?

Etter min oppfatning er disse avgrensningene i utgangspunktet uheldige og unødvendige, og må som et minimum klargjøres i veiledningen.

5.2 Klageadgang?

Jeg savner en regulering av klageadgangen over skoleeier/-leders vurdering av et konkret markedsføringstiltak i høringen. Etter min vurdering er det viktig at det er klart både hvem som kan klage over slike vedtak og hvor man kan klage.

6. Konkret om veiledningen

Når det gjelder en eventuell veileder, vil jeg innledningsvis bemerke at jeg er redd en ulovfestet veileder vil kunne oppfattes som lite forpliktende, og vil derfor anbefale at "veilederen" utformes i forskrifts form.

Hva gjelder den eventuelle veilederens konkrete innhold, så savner jeg mer informasjon om dette i høringen. Jeg forstår dog departementets henvisning til bruken av veiledere i de andre nordiske land dit hen at man vil se hen til disse for innspill til det nærmere innholdet i en eventuell norsk veileder. I denne forbindelse håper jeg at man vil vurdere et tilsvarende krav som det man har i Danmark og Finland, om foreldresamtykke til eventuell tillatelse av sponing i skolen.

Et forbud mot reklame i lærebøker, læremidler og på skolens område rammer ikke den produktutdeling som er vanlig ved de fleste skoler. Det er for eksempel vanlig at elevene ved skolestart får utdelt effekter som f.eks. linjaler, pennaler, matbokser, drikkeflasker, skoledagbøker, capser og reflekser/refleksvester etc. Disse er som regel merket med firmanavn, merkevarenavn, logo, slagord eller lignende. Det er også vanlig at helsesøster deler ut sanitetsprodukter og informasjonsfoldere om menstruasjon til jentene på skolen, og skoletannlegen deler ut tannhygieneprodukter til alle elevene. Utdeling av disse produktene har mer form av sponing enn av reklame.

Det er etter min oppfatning viktig at en eventuell veileder angir sentrale retningslinjer for grensene den enkelte skoleleder eller kommune har å forholde seg til når det gjelder sponing. I motsatt tilfelle er jeg redd det vil kunne skje en uthuling av den allerede begrensede foreslåtte lovbestemmelsen.

Sentrale retningslinjer er et også viktig virkemiddel for å sikre at man behandler alle interesserte kommersielle aktører likt. Det opplyses i høringsnotatet at når rektorene vurderer tilbud om sponing legger de først og fremst vekt på om produktene er sunne, nyttige og stammer fra lokalt næringsliv. En praksis der kommersielle aktører som alment oppfattes som "snille" eller "sunnne" aksepteres uten motforestillinger, mens andre utelukkes, vil være svært uheldig. Ikke bare for næringslivet, men også for elevene selv, fordi den utydeliggjør den viktige prinsipielle forskjellen mellom kommersielle og ikke-kommersielle aktører.

7. Oppsummering og avsluttende kommentarer

For å oppsummere, er jeg er i utgangspunktet uenig i departementet forslag om å gå inn for en skjønnsmessig lovbestemmelse, med en supplerende veileder, fremfor et lovforbud mot reklame i skolen. Jeg mener det er uheldig at det i henhold til departementets forslag skal være skoleeier, eller etter delegering skoleleder, som skal foreta denne skjønnsmessige vurderingen.

Jeg er enig med departementet i at det er viktig at en lovregulering av reklame i skolen ikke legger hindringer for skolens bruk av nødvendige eksterne læremidler eller arenaer, eller kontakt mellom skolen og næringslivet eller nærmiljøet. Derimot er jeg uenig i at en allerede skjønnsmessig lovbestemmelsen skal underlegges ytterligere generelle begrensninger i denne forbindelse. Å begrense en regulering av reklame i skolen til kun å ramme "*reklame som er eigna til å skape kommersielt press eller som i stor grad kan påverke haldninger, åtferd og verdier*", er etter min vurdering uheldig og uhensiktsmessig.

Det er positivt at departementet foreslår at en regulering av reklame i skolen skal gjelde for både offentlige og private skoler, og jeg enig i departementets forslag om plassering i opplæringsloven og friskoleloven. Videre er det positivt at det foreslås at en regulering av reklame i skolen skal gjelde både for grunnskolen og videregående skole, og at departementet setter fokus på bevisstgjøring av elevene gjennom opplæring om holdninger til forbruk, kommersialisering og kjøpepress allerede fra skolestart.

* * *

Jeg er redd det forslaget til regulering av reklame i skolen departementet her har fremmet vil vise seg meget vanskelig å håndheve i praksis, det vil medføre usikkerhet om hva som er gjeldende rett, og vil i siste instans ikke nå sitt uttalte mål om å motarbeide en kommersialisering av undervisningssektoren.

På denne bakgrunn vil jeg i utgangspunktet be departementet revurdere sitt forslag om innføring av en skjønnsmessig lovbestemmelse med tilhørende veileder, og vurdere å fremme forslag om en forbudsbestemmelse istedenfor, med eventuell utdyping i forskriftsform.

Dersom utfallet av denne høringsprosessen er at departementet velger å gå for en regulering som foreslått i denne høringen, ønsker jeg imidlertid å delta med innspill og informasjon, og deltar gjerne i en eventuell nærmere dialog om hvordan en slik veileder burde utformes og hva denne bør inneholde.

Med vennlig hilsen

Bjørn Erik Thon
forbrukerombud

Statsråd Kristin Clemet
Utdannings- og forskningsdepartementet
Postboks 8119 Dep.
0032 OSLO

Oslo, 22.06.2005

FORBUD MOT REKLAME I GRUNNSKOLEN OG SENTRAL REGULERING AV SPONSING OG GAVER

1. Bakgrunn

Reklame og sponsing i skolen er en problemstilling som flere ganger tidligere har vært opp til debatt. Nyborgutvalget tok i NOU 2001:6 (s 100 flg.) til orde for et lovforbud mot reklame i skolen. Regjeringen gikk i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 30 (2003-2004) "Kultur for læring" mot en regulering av reklame i skolen.

Alliansen mot reklame i skolen (heretter: Alliansen), bestående av Forbrukerombudet, Forbrukerrådet, Kreativt Forum, ANFO, Foreldreutvalget for grunnskolen, Utdanningsforbundet, Framtiden i våre hender, Barnevakten og Barneombudet, oppfordret i brev av 7. april Utdannings- og forskningsminister Kristin Clemet til å vurdere et forbud mot reklame i skolen, samt sentrale retningslinjer for sponsing. Utdannings- og forskningsdepartementet inviterte til møte 14. april, der statssekretær Helge Ole Bergesen orienterte om at departementet arbeidet med en veiledning vedrørende reklame og sponsing i skolen. Alliansen ble invitert til å delta i dette arbeidet.

I Stortingets spørretime 20. april uttalte Utdannings- og forskningsminister Kristin Clemet at hun ville utrede et forbud mot reklame i skolen nærmere. I brev av 19. april inviterte hun Alliansen til å komme med konkrete forslag til hvordan en regulering av reklame og kommersielt press i grunnskolen kan utformes.

Alliansen vil i det følgende presentere sitt forslag til regulering av reklame og kommersielt press i grunnskolen, som består i

- lovforbud mot reklame i lærebøker, læremidler og på skolens område,
- presisering i opplæringsloven om at gaver der motytelsen er reklame eller markedsføring er forbudt,
- utarbeidelse av sentrale retningslinjer for annen sponsevirksomhet.

2. Hvorfor er det nødvendig med en regulering av reklame og sponning i grunnskolen?

Barn og unge utsettes for stadig større kommersielt press. Reklame og annen markedskommunikasjon bidrar i stor grad til dette presset, og vi mener at de unge i hvert fall i skolesammenheng så langt som mulig bør være skjermet fra dette. Skolen bør være en nøytral arena for læring og utvikling.

Omfanget av markedsføring i skolen er per i dag ikke nødvendigvis så stort, men fordi barn og unge er en meget attraktiv målgruppe for mange næringsdrivende, antar vi at skolen vil være en fristende arena. Ressursbehovet er stort i skolen, og i en situasjon med trange økonomiske rammer, kan det være fristende å se seg om etter nye inntektkilder. Dette gjelder også for mange frittstående skoler, som ikke er fullt ut finansiert av det offentlige. Med mindre man nå regulerer adgangen til reklame og sponning i skolen, er det sannsynlig at mengden vil øke betraktelig i fremtiden.

Nyborgutvalget så, som nevnt, også behovet for et lovfestet forbud mot reklame i grunnskolen. Utvalgets begrunnelse for et slikt forbud var blant annet nettopp det at skolen foreløpig er mindre preget av kommersialisering enn mange andre arenaer for barn og unge, samtidig som skolen kanskje er den eneste arena i barns liv hvor det offentlige fremdeles har en stor grad av handlingsrom til å legge premisser for oppvekstmiljøet. Etter Utvalgets syn burde skolen sikres som en friso for kommersiell påvirkning og gis styrkede muligheter for formidling av kunnskap og holdninger i forhold til kommersialisering og kjøpepress. Gjennom dette vil det også frigjøres rom og oppmerksomhet til å la andre ideer, impulser og andre kulturelle stimuli i større grad få prege barn og unge i skolehverdagen.

Alliansen ønsker et lovforbud mot reklame i grunnskolen fordi lovverket er sentralt for å markere grenser og påvirke holdninger i det norske samfunn. Hvorvidt man skal ha reklame i skolen er et grunnleggende verdispørsmål, som ikke bør overlates til skoleeierne alene. Gjennom en lovregulering av reklame, og en sentral regulering av sponning, kan man videre sikre at det ikke utvikler seg en ulik praksis ved de forskjellige skolene i forhold til reklame og sponning. Ulik praksis på dette området vil etter hvert kunne medføre store forskjeller som gir seg utslag i skolenes økonomi og dermed undervisningstilbud og elevers kommersielle påvirkning gjennom reklame og sponning. Etter vår oppfatning vil det være uheldig om familiers bosted, og dermed skoletilhørighet for barn og ungdom, blir avgjørende for hvilket undervisningstilbud man får og i hvor stor grad man blir utsatt for reklame og kjøpepress i skolen.

3. Forbud mot reklame i læremidler og på skolens område

3.1. Innledning

I sitt brev til Alliansens deltakere uttrykker Utdannings- og forskningsministeren skepsis til innføring av lovregulering av dette feltet, med henvisning til at det kan være vanskelig å avgrense. Departementet er redd for at et lovforbud kan føre til uønskede begrensninger på mulighetene til gode samarbeidsrelasjoner mellom skole og næringsliv, og understreker at en regulering ikke må hindre at skolen kan bruke læringstilbud, læringsarenaer og samarbeid med ulike parter i nærmiljøet.

Alliansen ønsker på ingen måte å legge noen hindringer i skolens bruk av viktige eksterne læremidler eller arenaer, eller på noen måte forhindre viktig kontakt mellom skolen og næringslivet eller nærmiljøet.

Et forbud mot reklame i skolen kan blant annet av disse årsaker naturlig nok ikke gjelde generelt og ubegrenset. Etter Alliansens oppfatning vil imidlertid enkelte nærmere definisjoner og avgrensninger forhindre at et lovforbud mot reklame i skolen får slike negative virkninger.

Alliansen foreslår derfor å lovfeste et forbud mot reklame i

- lærebøker
- læremidler
- på skolens område

3.2. Definisjoner og avgrensninger

3.2.1. Hva menes med "reklame" og "markedsføring"?

I NOU 1974:61 defineres reklame som: "...*enhver form for kommunikasjon via et massemedium, som er betalt av en identifiserbar sender og foretatt i den hensikt å fremme salget av varer eller tjenester eller øke tilslutningen til bestemte ideer*". Med "massemedium" menes et medium hvor et budskap produseres/redigeres og spres fra en sender til en rekke mottakere.

Reklame er et langt snevrere begrep enn "markedsføring", som forstås som nær ethvert virkemiddel som er iversatt for å realisere et foretaks mål i markedet, det vil si alt som gjøres for å selge – fra å gjennomføre markedsundersøkelser til å distribuere varer og tjenester fra produsent til kunde (Helgesen 1998).

Når vi her bruker begrepet "reklame" vil dette ta utgangspunkt i ovenfor gjengitte definisjon av reklame, men med visse nærmere avgrensninger.

3.2.2. Hva menes med "skolen"?

Etter Alliansens oppfatning er det i forhold til grunnskolen behovet for et forbud mot reklame gjør seg sterkest gjeldende. Forslaget til lovforbud mot reklame er derfor begrenset til å gjelde i grunnskolen.

3.2.3. Hva menes med "lærebøker", "læremidler" og "undervisningsmateriell"?

Alliansen foreslår at lovforbudet mot reklame i utgangspunktet skal omfatte alle lærebøker, arbeidsbøker, læremidler og alt undervisningsmateriell som skolen finansierer og/eller distribuerer. Dette utgangspunktet forutsetter imidlertid nærmere definisjoner og avgrensninger:

Som Nyborgutvalget viser til, skiller opplæringslova mellom lærebøker og læremidler. I opplæringsloven § 9-4 beskrives lærebøker som:

«alle trykte læremiddel som dekkjer vesentlege delar av måla og hovudmomenta for eit fag etter læreplanen for vedkommande klassetrinn eller kurs, og som elevane regelmessig skal bruke».

I forskrift til opplæringsloven § 17-2 beskrives læremiddel som:

«alle trykte eller ikke-trykte element, enkeltstående eller slike som går inn i ein heilskap, og som aleine eller til saman dekkjer vesentlege delar av dei generelle måla i læreplanen, eller vesentlege delar av måla, lærestoffet, hovudmomenta eller hovudemna i eit fag etter læreplanen for eit visst klassetrinn eller kurs.»

Vi gjør oppmerksom på at formuleringene i lovteksten over viser til dagens lovtekst. Vi er klar over at etter at de nye læreplanene er blitt vedtatt, vil det sannsynligvis dreie seg om andre begreper.

Alliansen mener at lærebøker og læremidler skal være frie for reklame. Dette omfatter også kladdebøker og andre arbeidsbøker, og annet undervisningsmaterieell, som f.eks. videoer, dvd'er, cd-rom etc., som skolen finansierer og distribuerer.

Utenfor denne definisjonen faller eksterne informasjonskilder, medier og materieell som brukes i undervisningen, som f.eks. Internett, TV, aviser, ukeblader og informasjonshefter. Dette materiellet er ikke nødvendigvis tilrettelagt med tanke på bruk i undervisning på skolen, og vil naturlig nok ofte inneholde reklame. Dette er viktige elementer i undervisningen som det ikke er noe ønske fra Alliansens side å sette hindre for.

Undervisning om forbruk og reklame og annen markedsføring kommer inn i forskjellige fag i skolen, og er et viktig middel for å hjelpe barn til å utvikle kritiske holdninger til forbruk, reklame, kjøpepress og kommersiell påvirkning. I slik undervisning vil reklame og annet markedsføringsmaterieell inngå som en selvsagt og nødvendig del. Dette vil ikke rammes av lovforbudet.

Kontakten mellom skole og næringsliv er også viktig og ønskelig. Et forbud mot reklame i skolen er ikke ment å skulle begrense eller forvanske denne kontakten. Bedriftsbesøk og bistand i forbindelse med elevbedrifter, og lignende faller utenfor det forbudet er ment å regulere.

3.2.4. Hva menes med "på skolens område"?

Et reklameforbud på skolens område er ment å omfatte hele skoleområdet, både innvendig og utvendig, alle skolebygninger og skolegården/uteareal.

En del skoler bruker eksterne trenings- og sportshaller som gymsal. Eventuell reklame i disse bygningene vil ikke rammes av forbudet mot reklame på skolens område. Likeledes bygg som disponeres til/i forbindelse med svømmeundervisning, skoleturer og ekskursjoner, etc.

3.2.5. Avgrensning mot visse former for produktutdeling

Et forbud mot reklame i lærebøker, læremidler og på skolens område rammer ikke den produktutdeling som er vanlig ved de fleste skoler. Det er for eksempel vanlig at elevene ved skolestart får utdelt effekter som f.eks. linjal, pennaler, matbokser, drikkeflasker, skoledagbøker, capser og reflekser/refleksvester etc. Disse er som regel merket med firmanavn, merkevarenavn, logo, slagord eller lignende.

Det er også vanlig at helsesøster deler ut sanitetsprodukter og informasjonsfoldere om menstruasjon til jentene på skolen, og skoletannlegen deler ut tannhygieneprodukter til alle elevene.

Utdeling av disse produktene har mer form av sponning enn av reklame. De sentrale reglene for sponning bør gi nærmere regler for slik produktutdeling, se punkt 5 nedenfor.

3.3. Forslag til utforming av lovforbud

En hensiktsmessig reguleringsmetode av et lovforbud mot reklame i skolen er etter Alliansens vurdering en positiv avgrensning av hva som er forbudt. Alt som faller utenfor dette vil være lovlig.

Lovforbudet bør tas inn i opplæringslova og i friskolelova. En naturlig plassering kan etter Alliansens oppfatning være i opplæringslovens kapittel 2 om Grunnskolen i en *ny § 2-16*, med henvisning til friskolelova.

Forslaget er utarbeidet på grunnlag av de begreper som dekker dagens struktur i læreplanene, og vi er klar over at det vil være andre begreper som må brukes etter at de nye læreplanene er vedtatt. Den nøyaktige ordlyd vil Utdannings- og forskningsdepartementet utforme etter at en eventuell beslutning er tatt i Stortinget. Alliansen vil foreslå noe i retning av følgende:

Forslag:

§ 2-16 Forbud mot reklame i skolen

"I grunnskolen er det forbudt med reklame på skolens område og i lærebøker og læremidler som skolen finansierer og/eller distribuerer.

I loven her menes med

- a) skolens område: hele bygningsmassen innvendig og utvendig, samt skolegård og annet uteareal*
- b) lærebøker: alle trykte læremiddel som dekker vesentlige deler av målene og hovedmomentene for et fag etter læreplanen for vedkommende klassetrinn eller kurs, og som elevene regelmessig skal bruke.*
- c) læremidler: alle trykte eller ikke-trykte element, enkeltstående eller slike som går inn i en helhet, og som alene eller til sammen dekker vesentlige deler av de generelle målene i læreplanen, eller vesentlige deler av målene, lærestoffet, hovedmomentene eller hovedemnene i et fag etter læreplanen for et visst klassetrinn eller kurs.*

4. Forbud mot gaver med motytelser og sentrale retningslinjer for sponning

Alliansen har ikke som mål å fjerne enhver form for sponning og eksponering av logoer og kommersielle budskap i skolemiljøet. Derimot anser vi det som viktig at det foretas en kontinuerlig vurdering av hva som er akseptabelt og ikke, og at det utledes visse almenngyldige prinsipper/rammer som regulerer dette.

Alliansen foreslår følgende:

- Presisering i opplæringslova om at gaver der motytelsen er reklame eller annen markedsføring er forbudt

- Utarbeidelse av sentrale retningslinjer for annen sponsevirksomhet

4.1. Forbud mot gaver med motytelser

I Ot.prp. nr 94 (2001-2002) "Om gratisprinsippet i Grunnskolen" skriver departementet bl.a.:
"Prinsippet om gratis offentlig grunnskoleopplæring inneber at alle sider ved opplæringa (undervisningsmateriell og aktivitetar) skal vere gratis for elevane. Det vil etter departementet si oppfatning seie at elevane ikkje kan påleggjast noka form for motyting i form av eigenbetaling, marknadsføring e.a. for å få opplæringa. Kommunen/skolen har ansvaret for å sørge for at den som gir gåver til skolane, ikkje stiller krav om motytingar frå elevane som vil vere i strid med gratisprinsippet. Dette ansvaret vil dermed leggje ei sterk, indirekte avgrensing på bruken av den reklamen i grunnskolen som kan kontrollerast. Departementet kjenner seg dessutan trygg på og har tillit til at skoleeigarar, lokalsamfunn og givarar sørger for å vareta dette sameleis som med gåver til skolane generelt,..."

Slik vi forstår uttalelsene fra forarbeidene innebærer gratisprinsippet at det ikke er lov å motta gaver dersom det pålegges noen form for motytelser, som f.eks. reklame. Etter vår vurdering bør dette komme uttrykkelig fram som et forbud i loven. Et så sentralt prinsipp som dette bør inn i opplæringslova, selv om man skulle lage et eget forbud mot reklame i læremidler og på skolens område, jf. pkt. 3 ovenfor.

Et forbud mot gaver med motytelser, og et forbud mot reklame i skolen som nevnt ovenfor i punkt 3, vil ikke ramme rene produktutdelinger osv. Etter vår vurdering bør det utarbeides sentrale retningslinjer for sponing o.l. som ikke omfattes av forbudet, jf. punkt 5 nedenfor.

5. Utforming av sentrale retningslinjer for sponing i skolen

Som nevnt vil det i skolen forekomme sponing, som f.eks. utdeling av gratisprodukter som ikke rammes av forbudene mot reklame og gaver med krav om motytelser i skolen, jf. punkt 3.2.5 ovenfor. Ofte vil denne produktutdelingen være helt uproblematisk, men det kan tenkes tilfeller som vil kunne reise spørsmål om hvorvidt det skal være akseptabelt eller ikke.

I disse tilfellene vil det kunne være behov for sentrale retningslinjer som angir grensene den enkelte skoleleder eller kommune har å forholde seg til. Sentrale retningslinjer er et viktig virkemiddel for å sikre at man behandler alle interesserte kommersielle aktører likt. En praksis der kommersielle aktører som alment oppfattes som "snille" eller "sunne" aksepteres uten motforestillinger, mens andre utelukkes, vil være svært uheldig. Ikke bare for næringslivet, men også for elevene selv, fordi den utdeliggjør den viktige prinsipielle forskjellen mellom kommersielle og ikke-kommersielle aktører.

Når det gjelder det nærmere innholdet i retningslinjene, ser vi ikke grunn til å gå inn på dette i dette forslaget, før forbud mot reklame og gaver med motytelser er på plass. Først da vet vi hvilke "hull" det kan være behov for å tette.

Vi ser det som naturlig at sentrale retningslinjer utformes av Utdannings- og Forskningsdepartementet. Vi vil imidlertid gjerne bidra med innspill og deltakelse i prosessen knyttet til utformingen av disse, når spørsmålene om forbud mot reklame i skolen og forbud mot gaver med motytelser, er blitt mer avklart.

6. Avslutning

Alliansen vil avslutningsvis takke Statsråden for initiativet til å utrede en regulering av reklame i grunnskolen, og invitasjonen til oss om å komme med forslag.

Med vennlig hilsen

Bjørn Erik Thon (sign.)
forbrukerombud

Erik Lund-Isaksen (sign.)
direktør i Forbrukerrådet

Helga Hjetland (sign.)
leder i Utdanningsforbundet

Stig Ryland (sign.)
daglig leder i Barnevakten

Sol M. Olving (sign.)
daglig leder i Kreativt Forum

Arild Hermstad (sign.)
daglig leder i Framtiden i våre hender

Loveleen Rihel Brenna (sign.)
leder i Foreldreutvalget for grunnskolen

Reidar Hjermann (sign.)
barneombud

Wenche Jacobsen (sign.)
direktør i ANFO - Annonserforeningen

**DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT**

Høringsinstanser, se liste

Deres ref

Vår ref
200606450

Dato
30.10.06

HØRING - Forslag til endringer i opplæringsloven og friskoleloven

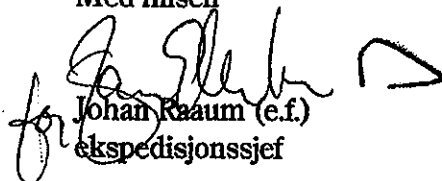
Kunnskapsdepartementet sender med dette ut forslag til endringer i lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den videregående opplæringen (opplæringsloven) og forslag til endringer i lov 4. juli 2003 nr. 84 om frittstående skoler (friskoleloven) på høring. Forslagene omfatter endringer på følgende områder: Lovregulering av reklame i skolen, innføring av en bestemmelse om godkjenning av videregående skoler basert på bilaterale mellomstatlige avtaler og innføring av en bestemmelse om kollektiv ulykkesforsikring.

Høringsnotatet og forslag til lovtekst er lagt ut på departementets internettside på følgende adresse: <http://odin.dep.no/kd/norsk/dok/hoering/>. Liste over høringsinstansene følger vedlagt. Departementet ber høringsinstansene vurdere om det er nødvendig å forelegge saken for underordnede organer som ikke er særskilt nevnt på listen.

Høringsuttalelser må være departementet i hende innen **mandag 9. januar 2007**. Uttalelsene bes sendt elektronisk til: postmottak@kd.dep.no. På grunn av sakens fremdrift, vil det ikke bli gitt utsatt høringsfrist.

Det vises for øvrig til Kunnskapsdepartementets forslag til endringer i friskoleloven som ble sendt på alminnelig høring 10. oktober 2006.

Med hilsen

for Johan Kaaum (e.f.)
ekspedisjonssjef

Cathrin Sætre
avdelingsdirektør

Postadresse
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Kontoradresse
Akersg. 44

Telefon 22 24 90 90*
postmottak@kd.dep.no
Internett kd.dep.no
Org no. 872 417 842

Opplæringsavdelingen
Telefon 22 24 76 01
Telefaks 22 24 75 96

Saksbehandler
Ellen Cathrine Arnesen
22 24 77 50

Kunnskapsdepartementet sender med dette ut forslag til endringer i lov 17. juli 1998 nr 61 om grunnskolen og den videregående opplæringen (opplæringsloven) og forslag til endringer i lov 4. juli 2003 nr 84 om frittstående skoler (friskoleloven) på høring. Forslagene omfatter endringer på følgende områder:

- Lovregulering av reklame i skolen
- Innføring av en bestemmelse om godkjenning av videregående skoler basert på bilaterale mellomstatlige avtaler
- Innføring av en bestemmelse om kollektiv ulykkesforsikring

1 LOVREGULERING AV REKLAME I SKOLEN

1.1 Bakgrunn

Regjeringen har i Soria Moria-erklæringen et mål om å motarbeide kommersialisering av undervisningssektoren samt å begrense kommersialiseringen av offentlige rom.

Barn og unge eksponeres i dag for kommersielt press på ulike måter, og er i økende grad gjenstand for oppmerksomhet fra kommersielle aktører. Reklame i skolen har ved flere anledninger vært oppe til debatt, herunder også behovet for lovregulering. Skolen er likevel foreløpig mindre preget av kommersialisering enn mange andre arenaer for barn og unge. Kunnskapsdepartementet er opptatt av at det skal være slik i framtiden også, og mener lovregulering av reklame i skolen vil være et egnet virkemiddel for å motvirke dette.

Barne- og likestillingsdepartementet foreslo i høringsnotat 10. juli d.å. et nytt kapittel i markedsføringsloven om markedsføring rettet mot barn. Forslaget vil imidlertid ikke være et tilstrekkelig virkemiddel til å demme opp mot kommersielt press i skolen. Markedsføringsloven er en generell lov, og den sier ikke noe om hvor eller på hvilke arenaer reklame er tillatt. En lovregulering om reklame i skolen hører derfor hjemme i opplæringsloven og friskoleloven.

1.2 Gjeldende rett

Verken opplæringsloven eller forskrift til opplæringsloven har i dag noe direkte forbud mot reklame i lærebøker eller andre læremidler. Det er skoleeiers ansvar å vurdere kvaliteten i lærebøkene. Det ligger likevel implisitt i bestemmelsen om rett til gratis offentlig grunnskoleopplæring, jf. § 2–15, at det ikke kan stilles krav om gjenytelser ved gaver til skolen.

Reklame er heller ikke regulert i friskoleloven.

1.3 Retningslinjer og veiledninger i andre land

Ingen av de andre nordiske land har lovregulering av reklame i skolen, men har retningslinjer eller veiledninger om markedsføring og sponsing i skolen. Finland og England har retningslinjer som er rettet både mot skolen og bedrifter som ønsker å sponse skolene. Hensikten er å oppnå en etisk og restriktiv holdning blant sponsorene, og også hos skoleledere. Forbrukerombudet i Finland har utarbeidet retningslinjene som tar utgangspunkt i

lovverket for forbrukerrettigheter og markedsføring. Disse omfatter for eksempel skolens plikt til å informere og å be om samtykke fra foreldre ved sponing; at elevene skal læres opp til å skille mellom informasjon, reklame og underholdning; samt veiledning for partnerskap mellom skole og sponing/næringsliv.

I Danmark har Forbrugerstyrelsen gitt ut en veiledning som i hovedsak er rettet mot bedrifter som ønsker å sponse skoler. Denne omtaler bl.a. behov for foreldres samtykke, omfanget av sponsorenes navn i undervisningsmateriell, grenseoppganger mellom sponing, reklame og oppfordringer til kjøp av produkter.

I Sverige har Konsumentverket, i samarbeid med skoleverket og kommuneforbundet, utarbeidet en veiledning for å utarbeide lokal policy for sponing i skolen. Veiledningen skisserer hva skolens eller kommunens lokale policy bør inneholde, hvilke krav de bør stille til sponsorer, og praktisk forslag til skriftlig avtale med næringslivet.

1.4 Kartlegging av reklame i skolen

Statens Institutt for forbruksforskning (SIFO) foretok på oppdrag fra Utdannings- og forskningsdepartementet en kartlegging av omfanget av reklame i lærebøker i grunnskolen. SIFOs rapport, som ble lagt frem i 2003, viste at omfanget av markedsføring i skolen i dag er lite: "[...] Vi finner ingen eksempler på tradisjonell reklame i lærebøker i grunnskolen som inngår i undersøkelsen, når definisjonen for reklame som legges til grunn er: "enhver form for massekommunikasjon, som er betalt av en identifiserbar avsender og foretatt i den hensikt å fremme salg av varer og tjenester", basert på NOU:1974:21. Derimot finner vi eksempler på at logoer og merkevarenavn eksponeres i om lag halvparten av lærebøkene som inngår i denne undersøkelsen[...]".

Framtiden i våre hender la i juni 2005 fram rapporten "*Skolen – en reklamefri sone?*". Rapporten ble sendt til 3000 skoleledere, og 753 rektorer besvarte henvendelsen. Rapporten viser at 93 prosent av 753 skoler har mottatt varer eller tjenester gjennom sponing, reklamefinansiering eller partneravtaler med næringslivet de siste to årene. For barneskoler er det i hovedsak snakk om å motta matbokser og refleksvester/sikkerhetsutstyr. I ungdomsskolen er omfanget av sponing mindre, til gjengjeld dreier det seg oftere om kontroversielle varer som brusautomater. Partneravtaler med næringslivet forekommer imidlertid oftere i ungdomsskolen, og slike partnerskap oppleves gjennomgående som positive og handler stort sett om kompetanseoverføring og næringslivskontakt for elevene. Hele 66 prosent av rektorene i ungdomsskoler som *ikke* har slike avtaler, etterlyser dem.

I følge rapporten fra Framtiden i våre hender er omfanget og tilbudet om sponsede lærebøker lite (3 prosent). Rapporten viser videre at 45 prosent av rektorene oppgir at de håndterer sponing fra sak til sak, mens 42 prosent forholder seg til kommunale vedtak. Bare 6 prosent sier at det er utarbeidet egne retningslinjer på skolen (mer utbredt på store ungdomsskoler). Når rektorene vurderer tilbud om sponing, legger de først og fremst vekt på om produktene er sunne, nyttige og stammer fra lokalt næringsliv. Et klart flertall av rektorene (76 prosent) ønsker seg en eller annen form for regulering; de fleste vil ha "*nasjonal, offentlig regulering*",

et mindretall ønsker kommunale prinsippvedtak, mens 20 prosent ønsker å ta slike beslutninger selv uten offentlig regulering.

Feltet internettreklame er ikke behandlet i rapporten fra Framtiden i våre hender. Vi vet derfor lite om hvordan skolelederne ser på dette fenomenet.

1.5 Vurderinger

Barn og unge utsettes for kommersielt press på ulike arenaer og på ulike måter. Selv om omfanget av markedsføring i skolen i dag ikke er stort, er barn og unge en attraktiv målgruppe. Nybergutvalget pekte blant annet på at skolen kanskje er den eneste arena i barn og unges liv hvor det offentlige fremdeles har en stor grad av handlingsrom for å lage premisser for oppvekstmiljøet.

Departementet mener imidlertid det er viktig å være realistisk i forhold til at skolen heller ikke kan bli fullstendig fri for kommersiell påvirkning. En variert og aktuell opplæring krever i dag hjelpemidler som aviser, magasiner, tidsskrifter og internett, hvor det også vil være reklame. Et for kategorisk og altomfattende forbud mot reklame i skolen er derfor uaktuelt da det vil by på problemer å avgrense bestemmelsen, og det vil også kunne føre til uønskede begrensinger på samarbeidsrelasjonene mellom skole og næringsliv, og på partnerskap mellom skole og lokalt arbeids- og næringsliv.

Enig i at det er sårbar

Departementet har vurdert om det bør være et direkte reklameforbud avgrenset til lærebøker, men mener at dette vil være en lite hensiktsmessig lovregulering. Begrepet "læremidler" er delvis i ferd med å erstatte begrepet "lærebok". Dette har sammenheng med at utviklingen på dette området har ført til at det tilrettelagte fagstoffet nå enten publiseres i et annet medium enn læreboka, eller er en "pakke" som kan inneholde både lærebok, arbeidsbok, lærerveiledning og nettbaserte ressurser. For de store fellesfagene i både grunnskole og videregående opplæring er det siste vanlig. Et avgrenset lovforbud mot reklame i lærebøker vil derfor – ut fra dagens virkelighet – ramme en liten del av de totale læremidlene. Dessuten er det per i dag svært lite reklame i lærebøker.

Enig i å bruke "læremidler" fremfor "lærebøker"

Departementet er opptatt av å få en lovregulering som i størst mulig grad kan skjerme elevene mot uønsket reklame og uønsket påvirkning, samtidig som skolen må kunne bruke ulike læremidler og læringsarenaer, og samarbeide med ulike parter i nærmiljøet. En hensiktsmessig lovregulering vil derfor være en bestemmelse som pålegger skolen en plikt til å sørge for at elevene ikke utsettes for reklame som er egnet til å skape kommersielt press eller som i stor grad kan påvirke holdninger, atferd og verdier, blant annet på skolens område, i lærebøker og læremiddel forøvrig. Skoleledere og lærere er de nærmeste til å foreta fornuftige vurderinger av hva som er uønsket og skadelig påvirkning av elevene. Slike vurderinger kan også være ulike, avhengig av elevenes alder. Samtidig er dette tema som også bør drøftes med elevene, i skolens rådsorganer og i samarbeid med foreldrene.

Departementet vil likevel presisere at bestemmelsen i praksis betyr at det ikke vil være tillatt med noen form for reklame som skolen mener vil ha en uheldig påvirkning på elevene,

samtidig som det fortsatt vil være mulig med reklameplakater fra lokalt kulturliv om konserter, utstillinger eller andre kulturelle opplevelser.

På dette området vil det imidlertid kunne oppstå spørsmål om hva som er akseptabelt eller ikke. Det foreslås en lovbestemmelse der skolen må utøve skjønn i det konkrete tilfellet. For å bidra til at skjønnet ikke skal bli vilkårlig, bør lovbestemmelsen derfor suppleres med en veileder om reklame, sponing og andre salgsfremmende tiltak i skolen. Veilederen vil kunne gi sentrale retningslinjer, og dermed få en viktig funksjon ved praktisering av bestemmelsen. For at veilederen skal bli utformet på en god måte og fungere etter hensikten, vil representanter for brukerne, interesseorganisasjoner og næringslivet bli invitert til å delta i arbeidet med å lage veilederen.

På bakgrunn av ovenstående mener departementet at en skjønsmessig lovbestemmelse kombinert med en veileder vil være mest formålstjenlig for å motvirke kommersielt press i skolen.

Et annet virkemiddel er bevisstgjøring av elevene. Gjennom opplæringen skal skolen hjelpe elevene til bevissthet om og kritisk evne i forhold til reklame og markedsføring. Skolen har her en viktig oppgave i å formidle kunnskap og bevisste holdninger til forbruk, kommersialisering og kjøpepress allerede fra skolestart.

Positivt til
opplæringsloven
elevene

1.6 Forslag

Departementet foreslår en *ny § 9-6 Om reklame i skolen* i kapittel 9 i opplæringsloven. Etter bestemmelsene skal skolen sørge for at elevene ikke utsettes for reklame som er egnet til å skape kommersielt press eller som i stor grad kan påvirke holdninger, atferd og verdier. Departementet mener bestemmelsene spesielt bør nevne skolens område, lærebøker og læremidler, da dette er helt sentrale elementer i elevenes skolehverdag.

Bestemmelsene bør gjelde både for grunnskole og videregående skole, og de bør gjelde for alle skoler med offentlig godkjenning. Det betyr at det *ny § 9-6* må tilføyes i opplæringsloven § 2-12 tredje ledd, som bl.a. fastsetter hvilke bestemmelser i loven som gjelder for private skoler, og at det fastsettes en tilsvarende bestemmelse i privatskoleloven ved *ny § 7-1A Om reklame i skolen*, se for øvrig forslag om endringer i friskoleloven som ble sendt på alminnelig høring 10.10.2006. Departementet mener imidlertid at *ny § 7-1A* ikke skal gjelde for skoler som drives i henhold til kap. 6A i loven.

1.7 Økonomiske og administrative konsekvenser

De foreslåtte lovforslagene antas å ha små økonomiske og administrative konsekvenser.

- * Har nylig opp fra forbud til sløyans men og undervisning men beholdt besperringene - dette ikke nødvendigvis er det er sløyansmen og veiledning, vi må ned på veiledningsplanen
- * Def-av reklame? Ikke deler protokoll?
- * Hvordan bilage?

1.8 Forslag til lovtekst

I opplæringsloven skal ny § 9-6 lyde: ** Kommersielt press - like alle i forhold til gode og dårlige produkter*
* Hvis det skal være et skille så må dette være i veiledning.

§ 9-6 Om reklame i skolen

* Vanskelig avgrensning mellom kulturell og reklame når om avtaler i veiledning.
 Skolen skal sørge for at elevene ikke blir utsette for reklame som er eigna til å skape kommersielt press eller som i stor grad kan påvirke haldningar, atferd og verdier, mellom anna på skolens område, i lærebøker og andre læremiddel som blir nytta i opplæringa. Departementet kan gi nærmare forskrifter.

I privatskoleloven skal ny § 7-1A lyde:

§ 7-1A Om reklame i skolen

Skolen skal sørge for at elevene ikke blir utsette for reklame som er eigna til å skape kommersielt press eller som i stor grad kan påvirke haldningar, atferd og verdier, mellom anna på skolens område, i lærebøker og andre læremiddel som blir nytta i opplæringa. Departementet kan gi nærmare forskrifter.

Merknader til ny § 9-6 i opplæringsloven og ny § 7-1A i privatskoleloven:

Bestemmelsene pålegger skolen en plikt til å sørge for at elevene ikke utsettes for reklame som er egnet til å skape kommersielt press eller som i stor grad kan påvirke holdninger, atferd og verdier. Det blir spesielt pekt på skolens område, lærebøker og læremidler da dette er sentrale deler av elevenes skolehverdag, men dette er ikke ment å være en uttømmende opplisting.

Bestemmelsen vil i praksis bety at det ikke vil være tiltatt med noen form for reklame som skolen mener vil kunne ha en uheldig påvirkning på elevene, samtidig som den åpner for at reklame m.m. som ikke er skadelig fortsatt kan benyttes. Bestemmelsen er fleksibel ved at vurderingen av hva som er uønsket eller uheldig påvirkning vil variere avhengig av elevenes alder og modenhet.

Uheldig med umiddelbart def.

Bestemmelsen er ikke ment å ramme bruk av internett, tv, aviser, blader m.m. som ledd i undervisningen. Bedriftsbesøk og partnerskap mellom skole og lokalt arbeids- og næringsliv vil falle utenom bestemmelsen.

Amz

Med "skolens område" er ment bygningsmassen innvendig og utvendig, skolegården og eventuelt annet utareal. Noen skoler bruker eksterne bygninger til undervisningslokaler og svømmeundervisning, eller eksterne trenings- og sportshaller som gymsal. Eventuell reklame i disse bygningene vil ikke rammes av lovbestemmelsen.

Amz

Bestemmelsen gjelder for alle skoler med offentlig godkjenning, både grunnskoler og videregående skoler.

I lovtekstene står det at "skolen skal sørge for..". Det presiseres for ordens skyld at når det gjelder opplæringsloven, er det skoleeier (kommune og fylkeskommune) som har det formelle

ansvaret for å vurdere hvilke reklameformer som er akseptable eller ikke. Når det gjelder skoler som drives etter privatskoleloven er det tilsvarende ansvaret lagt til styret. Kommuner, fylkeskommuner og styrene bør selv kunne avgjøre hvem som skal ha myndighet til å foreta slike vurderinger. Dette innebærer for eksempel delegering til ledelsen ved den enkelte skole.

2 INNFØRING AV EN BESTEMMELSE I OPPLÆRINGSLOVEN OM GODKJENNING AV VIDeregÅENDE SKOLER BASERT PÅ BILATERALE MELLOMSTATLIGE AVTALER

2.1 Bakgrunn

Internasjonalt samarbeid innenfor blant annet næringsliv og handel medfører at utenlandske familier med barn i skolepliktig alder samt ungdom med rett til videregående utdanning er bosatt i Norge. Disse barna og ungdommene behersker vanligvis ikke norsk når de kommer til landet. Flere blir også boende i landet i relativt kort tid. Noen få land har derfor valgt å etablere skoler i Norge som er basert på hjemlandets læreplaner, slik at opplæringen for barna og ungdommene skal bli best mulig og uten avbrudd. Flere av skolene står også åpne for norske statsborgere. Tilbudene er viktige bidrag til internasjonalt samarbeid innenfor kultur, språk, utdanning og næringsliv. Opplæringen gir innblikk i de forskjellige lands kulturer og utgjør et verdifullt supplement til den offentlige skolen.

Norge har valgt å inngå bilaterale mellomstatlige avtaler med Tyskland og Frankrike som forplikter statene til å yte et tilskudd til henholdsvis "Deutsche Schule Oslo - Max Tau" (Den tyske skolen i Oslo) og "Ambassade de France Lycée français René Cassin" (Den franske skole).¹ Skolene er godkjent som private grunnskoler uten lovhjemlet rett til statstilskudd etter opplæringsloven § 2-12. Den franske skole har også et tilbud på videregående nivå, som omfattes av avtalen. Den tyske skolen i Oslo har per i dag ikke et videregående tilbud.

2.2 Gjeldende rett

Det fremgår av opplæringsloven § 2-12 at private grunnskoler må være godkjent av departementet, og grunnskoler som oppfyller minimumskravene i bestemmelsen har rett til slik godkjenning. Opplæringsloven § 2-12 åpner for godkjenning av norske, internasjonale og utenlandske skoler, herunder en kombinasjon av disse. På videregående skoles nivå er det fri etableringsrett. Det er imidlertid kun videregående skoler som driver sin virksomhet etter opplæringsloven eller friskoleloven som kan sette standpunkt karakterer og utstede vitnemål for fullført og bestått videregående opplæring.

I påvente av ny privatskolelov er det innført en stans i godkjenningen av nye friskoler etter friskoleloven. I friskoleloven slik den lød før den midlertidige loven trådte i kraft i juni 2006, var det heller ingen hjemmel til å godkjenne et privat videregående tilbud basert på et annet lands læreplan, eller en kombinasjon av norsk læreplan og et annet lands læreplan. Det er således ikke hjemmel i opplæringsloven eller friskoleloven til å godkjenne et slikt tilbud og det er ikke foreslått at den nye privatskoleloven skal åpne for slik godkjenning, jfr. høringsbrev om forslag til endringer i friskoleloven datert 10.10.2006.

---

¹ Den tyske skolen i Oslo, jfr. Avtale mellom Norge og Tyskland om tilskudd til Deutsche Schule Oslo - Max Tau (Den tyske skolen i Oslo) og praktikantplasser for norske studenter i Tyskland av 01.11.2002 og Den franske skole jfr. Avtale mellom Norge og Frankrike om tilskudd til Den franske skole i Oslo og opplæring av norske lærlinger av 30.04.2002

Godkjenning av et videregående skoletilbud basert på et annet lands læreplan eller en kombinasjon av norsk læreplan og et annet lands læreplan, slik at skolen kan utstede norsk vitnemål, kan derfor ikke gis med hjemmel i gjeldende lovverk.

2.3 Vurdering og forslag

Departementet ser at det kan være ønskelig å legge til rette for godkjenning av enkelte tverrkulturelle videregående tilbud som er basert på bilaterale mellomstatlige avtaler etter opplæringsloven. Med et tverrkulturelt videregående tilbud menes skoler som tilbyr opplæring etter en læreplan som er basert på en kombinasjon av to nasjonale læreplaner. Et slikt tilbud vil kunne åpne for at elevene etter fullført skolegang får både norsk vitnemål og vitnemål fra vedkommende land. I bl.a. Finland og Sverige er det etablert en slik ordning i samarbeid med den tyske stat.

Departementet mener derfor at det bør etableres hjemmel i opplæringsloven for offentlig godkjenning av tilbud på videregående skoles nivå basert på bilaterale mellomstatlige avtaler, slik at skolen også kan sette standpunkt karakterer og utstede norsk vitnemål for fullført og bestått videregående opplæring.

Departementet mener at hjemmelen bør begrenses til de tilfeller der det er inngått en bilateral mellomstatlig avtale. Det store flertall av norske barn og ungdom skal få sin opplæring i offentlige skoler som avspeiler mangfoldet i det norske samfunnet. Departementet mener likevel at etablering av et begrenset antall tverrkulturelle tilbud som står åpne for både utenlandske og norske barn og ungdommer er viktige i forhold til internasjonalt samarbeid innenfor kultur, språk, utdanning og næringsliv. Et ytterligere argument får at hjemmelen gjøres så vidt avgrenset, er det økte tilsynsansvaret godkjenningsordningen medfører for staten, jfr. opplæringsloven § 14-1 samt at det for øvrig foreligger fri etableringsrett for videregående tilbud.

Det foreslås derfor innført en bestemmelse i opplæringsloven som åpner for at departementet kan godkjenne private videregående skoler der det foreligger en bilateral mellomstatlig avtale om opprettelsen av et slikt tilbud. Forslaget foreslås inntatt i opplæringsloven kapittel 3, som ny § 3-11.

2.4 Forslag til lovtekst

Det foreslås en ny bestemmelse som § 3-11 i opplæringsloven med følgende ordlyd:

§ 3-11 Private videregående skoler

Departementet kan godkjenne ein privat vidaregåande skole når det ligg føre ein bilateral mellomstatleg avtale om dette. I samband med godkjenninga kan departementet gjere unntak frå krava i opplæringslova, og forskrift gitt i medhald av lova.

2.5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget om adgang til slik godkjenning har ingen økonomiske eller administrative konsekvenser. I tilfeller hvor det vil bli inngått bilaterale mellomstatlige avtaler om norsk tilskudd til slike skoler, må økonomiske og administrative konsekvenser av avtalene vurderes.

3   **INNFØRING AV EN BESTEMMELSE I OPPLÆRINGSLOVEN OM KOLLEKTIV ULYKKESFORSIKRING**

3.1   **Bakgrunn**

Spørsmålet om elevers forsikringsmessige dekning ved ulykker tas opp med jevne mellomrom, dels av Stortinget, dels av media som følge av konkrete skadetilfeller. I 1996 ba Stortinget departementet utrede muligheten for å lovfeste en lik forsikringsordning ved ulykke for alle elever i grunnskolen og videregående opplæring. Bakgrunnen for anmodningen var mangeartet. For det første ble det fremhevet at mange elever ikke var dekket av noen ulykkesforsikring. For det andre ble erstatningsutbetalingene under de eksisterende ordningene påstått å være lave, særlig ved uførhet. For det tredje ble det hevdet å være store forskjeller i erstatningsutbetalingene i fylkeskommunene og kommunene. Forskjellene fremstår som urettferdige og bryter med prinsippet om likebehandling. De bryter også med Stortingets uttrykte ønske at *alle* elever skal være tilfredsstillende forsikret. Et tilleggshensyn kan være å verne skolen og lærerne mot å komme i erstatningsansvar.

Saken ble fulgt opp i Innst. O. nr. 70 (1997-98) hvor KUF-komiteen bad departementet følge opp og finne en tilfredsstillende ordning. Departementet gjorde diverse undersøkelser i saken, bl.a. gjennom en spørreskjemaundersøkelse til fylkeskommuner, kommuner mv. for å kartlegge omfanget av kollektive forsikringsordninger. Kartleggingen viste bl.a. at alle fylkeskommunene og 369 av landets 435 kommuner hadde kollektiv ulykkesforsikring for elever. Utbetalingsordningen kjennetegnes ved at det ved ulykke utbetales en engangs forsikringssum ved dødsfall og uførhet. Ved uførhet vil uførhetsgraden ha betydning for forsikringssummens størrelse. Behandlingsutgifter dekkes inntil visse beløp.

På grunnlag av ovennevnte forsøkte departementet å få til en frivillig ordning i stedet for en tvungen ordning gjennom lov. Departementet forsøkte i nært samarbeid med KS å påvirke *samtlige* kommuner til å etablere en slik forsikringsordning. Det ble bl.a. fremhevet at et felles fremstøt fra flere fylkeskommuner og kommuner kunne ha en premiedempende effekt. Det ble samtidig gitt klare signaler på hvilket nivå forsikringsbeløpene burde ligge.

Fremstøtet vis a vis kommunene ga ikke de ønskede resultater.

Saken ble deretter fulgt opp gjennom et privat lovforslag, Dokument nr. 8:24 (2002-2003) i Stortinget. Dok:8-forslaget lød slik:

Stortinget ber Regjeringen lovfeste en lik forsikringsordning ved ulykker for alle elever i grunn- og videregående skole utover reglene i lov om folketrygd. Forsikringen må også omfatte ulykker og skader som skjer på skoleveien.

I den etterfølgende stortingsdebatten om dette lovforslaget henviste departementet til Yrkesskadeutvalget som ble oppnevnt 29.06.01. Departementet foreslo å se en mulig

forsikringsordning i lys av de forslag som dette utvalget ville komme med. Utvalget avla sin utredning, NOU 2004:3 Arbeidsskadeforsikring, til Sosialdepartementet 30.01.04. NOUen er i dag til behandling i Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Den foreslår at en ny arbeidsskadeforsikring skal erstatte dagens regler i folketrygdloven om yrkesskadedekning. Elever vil etter forslaget ikke falle inn under de nye reglene om arbeidsskadeforsikring. De foreslås i stedet dekket gjennom en lovpålagt kollektiv ulykkesforsikring.

NOUen ble sendt på høring 25.02.2004, også til departementene.

Fra departementets høringsuttalelse 16.06.2004 hitsettes flg.:

Departementet støtter utvalgets forslag om å innføre en lovfestet plikt for kommuner, fylkeskommuner og andre (for eksempel statlige og private skoler) til å tegne kollektiv ulykkesforsikring for elevene i grunnsopplæringen.

Utvalget har foreslått å lovfeste denneplikten til å tegne kollektiv ulykkesforsikring for skoleelever i Lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregående opplæringa (opplæringsloven) § 13-3b. Dette slutter departementet seg til. [...]

Vi vil imidlertid presisere at det bør fastsettes like forsikringssummer for samme type skade/ulykke, uavhengig av hvor eleven bor i landet. Eksempelvis kan forsikringen kobles mot grunnbeløpet i folketrygdloven, jf. folketrygdloven § 1-4. Det er ønskelig med en minstestandard når det gjelder forsikringssummer, og at disse justeres i takt med folketrygdens grunnbeløp. Forsikringssummene bør imidlertid være på samme nivå med forsikringssummer for øvrig i samfunnet.

Forslaget i NOUen er fortsatt til behandling i Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Det er ikke fastsatt noe endelig tidspunkt for fremleggelse av en ot.prp. om yrkesskadeutvalgets forslag.

For å innføre en lovpålagt kollektiv ulykkesforsikring for alle elever raskest mulig, foreslår Kunnskapsdepartementet nå at dette forslaget behandles uavhengig av de øvrige forslagene fra utvalget og uavhengig av hvilke endringer som eventuelt blir gjort senere i folketrygdloven.

Skadepotensialet er stort blant elever hva antall skader angår, særlig de yngre aldersgruppene med hyppige tannskader. Men skadene utløser sjelden krav om utbetaling av store beløp. Oftest fører skadene bare til krav om dekning av behandlingsutgifter.

3.2 Gjeldende rett

Elever i offentlig grunnskole og videregående skole er i dag obligatorisk yrkesskadedekket etter folketrygdloven § 13-10. Barn i skolefritidsordningen dekkes også, men ikke barn i barnehaver. De fleste skoleslag er omfattet. Blant vilkårene som stilles er at skaden skjer i undervisningstiden og på undervisningsstedet. Dekningen gjelder også på skoleturer,

ekskursjoner og under idrettsdager i skolens regi. Den gjelder ikke på skoleveien, men den gjelder under organisert transport i regi av skolen, f.eks. med skolebuss.

Det følger av folketrygdlovens § 5-25 at deknningen er begrenset til full utgiftsdekning, for eksempel til lege, tannlege, legemidler, hensiktsmessige hjelpemidler til å avbøte skadefølgen samt hjemtransport. Hvis en stor ulykke skjer slik at eleven for eksempel får nedsatt fremtidig inntektsevne og blir ufør, mottas uførepensjon etter reglene i folketrygdloven. Det ytes ikke egen yrkesskadedekning utover ordinær utgiftsdekning.

Elever omfattes ikke av lov 16. juni 1989 nr. 65 om yrkesskadeforsikring. Ordningen som er obligatorisk, gjelder i all hovedsak personskader påført arbeidstagere i tjeneste hos arbeidsgivere. Man ser ikke elever som arbeidstagere i skolens eller skoleeierens tjeneste. Elever som er yrkesutplassert, lærlinger og lærekandidater omfattes imidlertid i all hovedsak av reglene om yrkesskadeforsikring på lik linje med andre arbeidstagere.

Det er også etter folketrygdlovens regler mulig å få menerstatning. Dette reguleres i folketrygdlovens § 13-17 (om menerstatning ved yrkesskade). Et vilkår er at man blir påført varig og betydelig skade av medisinsk art. Menerstatningen er begrenset til en årlig utbetaling på 3/4 G. Men den løper for livstid og kan kapitaliseres opp og utbetales som et engangsbeløp.

Mange elever er i tillegg dekket av kollektive forsikringsordninger som fylkeskommuner og kommuner har tegnet. Ovennevnte spørreundersøkelse avdekket at samtlige fylkeskommuner har slike og ca. 85 % av kommunene. Ordningen er frivillig og kommer i tillegg til ytelser fra folketrygdloven. All den stund en del kommuner ikke har slik forsikring, er en del elever prisgitt ytelser fra folketrygdloven og kun slike.

3.3 Vurdering

Stortinget har ved flere anledninger påpekt urettferdigheten ved dagens ordning.

Departementet ønsker derfor snarest mulig å imøtekomme Stortingets lenge uttrykte ønske om rettferdighet slik at alle elever, uavhengig av bosted, har lik forsikringsmessig dekning ved ulykker.

En lovpålagt kollektiv ulykkesforsikring kan også gjelde skader som skjer på skoleveien. Slik dekning oppnås ikke gjennom trygdlovgivningen.

En obligatorisk kollektiv ulykkesforsikring kan også gi trygghet for elever og foreldre. Disse er da ikke prisgitt økonomiske og andre forhold i den enkelte kommune og fylkeskommune.

Hvis det innføres obligatorisk kollektiv ulykkesforsikring for alle elever, må det for å oppnå likhet også være tilnærmet samme dekningsnivå for alle. Dekningsnivået bør være som på dagens nivå etter reglene om yrkesskader etter folketrygdloven, for eksempel til dekning av behandlingsutgifter og menerstatning.

Departementet antar at forsikringspremiene vil kunne bli redusert dersom mange eller alle kommuner samles i en og samme forsikringsordning. Departementet vil derfor ta initiativ for å få til felles ordninger på området.

Det er mulig å avhjelpe dagens urettferdighet på annen måte enn gjennom lovpålagt kollektiv ulykkesforsikring. For eksempel kan den enkelte kommune selv få vurdere om den vil stå som selvassurandør eller velge en forsikringsordning. Vi ber spesielt om høringsinstansenes synspunkter på dette.

Ordningen med kollektiv ulykkesforsikring kan tenkes også for studenter ved høyskoler og universiteter, voksne som får grunnopplæring, elever ved friskoler eller private skoler, barnehagebarn, eventuelt også elever i andre skoleslag. Høringen avgrenses mot disse persongruppene, men vi ber om høringsinstansenes syn på om ordningen også bør omfatte friskolene.

Kollektive forsikringsordninger mot ulykker dekker normalt ikke yrkessykdommer. Det er mulig å utvide ordningen til også å dekke slike. Men i dag er det svært sjelden at sykdom oppstår hos elever som kan relateres til skadelig eksponering på skolen. Elever kommer sjelden eller aldri i kontakt med stoffer eller prosesser som er egnet til å fremkalle slike sykdommer. Mange skolelever er plaget av luftveisinfeksjoner og allergier, men dette skyldes ikke skolesituasjonen. Inkluderes yrkessykdommer i ordningen med pliktig kollektiv ulykkesforsikring, vil imidlertid faren være til stede for at uforholdsmessig mange skader, karakterisert som yrkessykdommer, vil bli meldt til forsikringsselskapene. På denne bakgrunn foreslås en avgrensning mot yrkessykdommer.

Elever som er yrkesutplassert, lærlinger og lærekandidater vil derimot ha dekning for yrkessykdommer gjennom ovennevnte lov av 16. juni 1989 nr. 65 om yrkesskadeforsikring.

Det finnes mange kollektive forsikringsordninger i dag for fylkeskommuner og kommuner. En ordning som vil omfatte *alle* kommuner bør derfor ikke innebære noen arbeidskrevende eller kostbar nyordning for forsikringsbransjen. Bransjen har allerede etablert systemer for behandling av slike saker.

3.4 Forslag

Det foreslås innført en lovbestemmelse i opplæringsloven som pålegger fylkeskommuner og kommuner en plikt til å tegne kollektiv ulykkesforsikring for elever. Forslaget foreslås inntatt som ny § 13-3 b i opplæringsloven. Det foreslås samtidig innført en forskriftshjemmel i lovbestemmelsen. Det bør fastsettes like forsikringssummer for samme type skade/ulykke, uavhengig av hvor eleven bor i landet. Eksempelvis kan forsikringen kobles mot folketrygdens grunnbeløp. Det er ønskelig med en minstestandard når det gjelder forsikringssummer og dessuten at disse justeres i takt med grunnbeløpet.

3.5 Forslag til lovtekst

Det foreslås innført en ny bestemmelse som § 13-3b i opplæringsloven med følg. ordlyd:

*§ 13-3b Plikt for kommunen og fylkeskommunen til å sørge for ulykkesforsikring
Kommunen og fylkeskommunen plikter å sørge for ulykkesforsikring for elevene.
Departementet gir nærmere forskrift om ulykkesforsikring.*

Kommentarer til ny § 13-3 b i opplæringsloven:

Bestemmelsen pålegger kommunene og fylkeskommunene en plikt til å tegne ulykkesforsikring for elever i kommunale og fylkeskommunale skoler.

Det er inntatt en forskriftshjemmel med tanke på nærmere regulering av felles ordninger på området, for eksempel dekningsnivå, forsikringssummer, regulering i forhold til folketrygdens grunnbeløp, minimumsbeløp.

3.6 Økonomiske og administrative konsekvenser

Endringen vil medføre økte omkostninger for de kommunene som ikke har slike forsikringsordninger i dag. Omkostningene anslås å være i størrelsesorden kr. 40,-/50,- pr. elev, litt avhengig av hvilket dekningsomfang som blir avtalt. Anslaget for totale meromkostninger for de kommunene som i dag ikke har kollektiv ulykkesforsikring er imidlertid usikkert. Det foreligger ikke en oppdatert oversikt over hvilke kommuner som per i dag ikke har en slik ordning. Totalkostnadene ved forslaget er bl.a. avhengig av størrelsen på gjenstående kommuner. Beløpet anslås totalt å være i størrelsesorden 3-6 mill kr. Det forutsettes at disse omkostningene dekkes innenfor kommunenes egne økonomiske rammer. Forsikringspremiene vil kunne bli redusert dersom mange eller alle kommuner samles i en og samme forsikringsordning.

For staten vil forslaget ikke innebære økte omkostninger.